

Siniša Bjeković, Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore

Poštovani prijatelji,

kolege posebno iz civilnog sektora koji dugo godina vodite bitku ne samo za ovaj nego bitku i protiv svih zločina i onih koji su odgovorni za te zločine, hvala vam što ste mi danas omogućili priliku da se obratim svima vama, da budem tu i da sa nekoliko riječi prilagođenih vremenu, razlogu i mjestu okupljanja kažem nešto. Ali nadasve sam dužan reći da sam posebno nadahnut porukom koju sam dobio od gospodina Alena Bajrovića, čovjeka koji je na pravdi Boga i bez ikakvog grijeha izgubio oca, ne saznajući ni gdje počiva ni da li je našao svoj zasluženi mir. On nije bio sam a jedini grijeh im je bio što su bili ljudska bića i što su vjerovali ljudima. Možda i to što su zadnju mrvu nade polagali u veliko srce ovog grada, koji je vjekovima bio utočište i mirna luka mnogim znaninim i neznanim velikanima i sasvim običnim ljudima. Svi oni jednako su bili predani ljepotama ovog grada, njegovim kulama i obalama najljepšeg zaliva na svijetu koji je pjesmom ovjenčao i u vječnost stihovima odnio Aleksa Šantić. Valjda su i ti nijemi čuvari ovog grada i sva brda i bedemi koji ga okružuju ulivali nadu i vjeru u spas od vrtloga bratoubilačkog rata u kojemu su ljudi preko noći postajali brojevi i izvjesno žrtve, samo zbog toga što su pripadali drugoj vjeri i narodu. I nijesu pristajali na krvavi sukob među istim onim ljudima koji su samo neki dan prije toga dijelili iste strahove, iste nade i ista očekivanja.

Umjesto toga, progonjeni i nezaštićeni poslani su u smrt ili patnje nedostojne ljudi na kraju proteklog milenijuma. Mnogi od njih baš odavde, iz grada koji su na različite načine obilježili književnici, moreplovcima, slikari, diplomate, putopisci, sportisti – od Iva Andrića, Voja Stanića, Dušana Kostića, Zuka Džumhura – svi oni ne prepoznajući se po vjeri, naciji, rasi, već po onome što su doprinijeli i prinijeli na oltar našeg zajedništva i sloge, u riznicu svjetske kulturne baštine obilježavajući jedno vrijeme i čitavu jednu epohu po mnogo čemu drugačiju od današnjice i tadašnjice.

I bi tako sve do zloslutnih i kobnih 90-ih koje nisu donijele samo rat i stradanje, nego i potpuni krah ljudskog u ljudima, etičkog u profesiji, kao i zatiranje svih naših tragova zajedništva, gromoglasnom bukom najavljujući ono što će se desiti – katastrofu. A istovremeno utišavajući sve glasove zdravog razuma. Upravo kroz taj ambijent još uvijek se nazire slika prošlosti u kojoj nisu ćutale samo muze dok su grmjeli topovi – ćutali su i ljudi, ćutale su i institucije, ćutala je država. Predugo. A što je posebno žalosno ćutalo je i sjećanje mnogih, osim rijetkih i onih kod kojih je bol za najmilijima pritiskao tešku tišinu, dok su im se djelovi duše kidali razasuti na barijerama pravde zemaljske i Božije jednako.

Ovo što govorim nikako ne smije biti shvaćeno kao prekopavanje po prošlosti kojem smo često skloni. Ne, to je samo prebiranje po sjećanju i našim skorijim zabludama zbog kojih su često padale nevine žrtve, a živima ostajao najteži teret - pitanje zašto i gdje smo nakon svega? Jesmo li barem probudili sopstvenu savjest i dozvali je iz magle ovih naših i nikoga drugog brda i dolina, da se ljudi dozovu pameti i da uvide i priznaju grijeh, da živima ublaže bol, a onima kojih nema podare vječni mir kojega neće naći sve dok njihove žrtve ostaju uzaludne i još uvijek nisu dovoljne da na našim zabludama i zločinima iz prošlosti konačno naučimo lekciju za budućnost.

Pravna nauka u jednom dijelu prepoznaje princip da bez žrtve nema zločina. Bez namjere da poredim načela sa životnim situacijama, samo jedno pitanje nekako samo po sebi lebdi nad ovim principom – ako su nevine žrtve pale i ako za njih znamo, neće valjda biti da zločina nema... Pa čak i tamo gdje pravda nije dostižna, a toga ima dosta oko na, pa i u cijelom svijetu, krug nije zatvoren sve dok toga nijesmo svjesni. I ove i sve druge nevine žrtve ipak traže odgovor na kjučna pitanja i dileme - u ime čega, zašto i u ime koga?

Ako je to učinjeno u ime svih nas onda je naša moralna obaveza da o tome govorimo kao ljudi, svjesni odgovornosti za događaje iz prošlosti i još više za ono što nas čeka. Zato se obraćam vama koji nosite najdublje ožiljke – ako je istina zarobljena, sjećanje ne može biti... Pod njihovim sjenima je i dalje naša obaveza da se ne zaboravi i da se ne ponovi: nikad, nikome i nigdje ... nikad, nikome i nigdje.